

*Охріменко В. О.,
аспірант кафедри східної філології
Київського національного лінгвістичного університету*

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядається механізм функціонування ономатопеїчної лексики сучасної корейської мови. Особлива увага приділяється тим явищам і фактам, які становлять специфіку корейських ономатопеїчних одиниць. Відповідно до ступеня реалізації значення усі ономатопи корейської мови було розподілено на три групи: із максимальним ступенем реалізації, частковим і мінімальним.

Ключові слова: ономатопеїчна лексика, звуконаслідування, ономатоп, функціонування, ступінь реалізації значення, корейська мова.

Постановка проблеми. Вивчення ономатопеї має велике значення для вирішення надзвичайно важливих мовознавчих проблем, зокрема проблем, пов'язаних з питаннями походження мов, розвитком їхніх фонетичних систем, існуванням вмотивованого взаємозв'язку між фонемами та семантикою, дослідженням вокального та консонантного звукосимволізму. Це одна з традиційних тем лінгвістичних досліджень. Ономатопеїчні або звуконаслідувальні слова є дуже специфічним пластом лексики. І не можна сказати, що з точки зору лінгвістичної науки це явище повністю досліджене і розроблене.

Стаття є частиною комплексного дослідження ономатопеїчної лексики сучасної корейської мови й спрямована на з'ясування особливостей механізму функціонування корейських ономатопів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історії мовознавчої науки існують різні погляди на природу явища, яке отримало назву звуконаслідування. Історія зародження цього підрозділу лінгвістики пов'язана з іменами Ш. Балі [1], Г. Лейбніца [2], О.О. Потебні [3], В. Скалічки [4] та багатьох інших відомих вчених. В українському мовознавстві на сучасному етапі цю проблематику активно розвивають І.О. Гаценко [5], Ю.Ф. Касим [6], В.І. Кушнерик [7], В.В. Левицький [8], Л.І. Мацько [9], Ю.В. Юсип-Якимович [10] та багато інших науковців.

Не залишилася поза увагою ономатопеїчна лексика і в сучасному корейському мовознавстві. Багато вчених присвятили свої роботи цьому мовному явищу. Питання, пов'язані з природою і принципами функціонування ономатопеїчної лексики в корейській мові, частково досліджуються у роботах корейських лінгвістів [11; 12; 13], а також у зарубіжній корейистиці [14; 15; 16; 17]. Подекуди ці питання були об'єктом досліджень і на теренах колишнього Радянського Союзу [18; 19]. Проте досі не існує комплексного дослідження структурно-семантичних особливостей, а також специфіки функціонування ономатопеїчної лексики в корейській мові.

Саме тому **актуальність** нашого дослідження зумовлюється загальною тенденцією сучасної лінгвістики до аналізу лексичного складу мови з точки зору її зв'язку з мисленням, а також комунікативною значущістю та частотністю використання ономатопеїчної лексики у сучасній корейській мові, ступенем

її представленості у національній картині світу і перш за все у розмовно-побутовому стилі корейського мовлення.

Відповідно до цільових настанов аналіз фактичного матеріалу в роботі передбачав використання таких методів: метод системного (польового) вивчення та опису мов і культур, що становить основу для комплексного дослідження мови як виразника культурних цінностей; структурний метод, який використовувався у вигляді методики компонентного аналізу і передбачав розкладання значення на найменші базові компоненти семантичного змісту слова (семи), функціональний метод, який дав змогу виявити особливості функціонування ономатопів сучасної корейської мови, а також кількісні підрахунки, упроваджені для визначення частотності вживання і, відповідно, актуальності конкретної ономатопеїчної одиниці.

Метою статті є вивчення явища ономатопеї у сучасному корейському мовознавстві, зокрема обґрунтування механізму функціонування ономатопеїчної лексики в корейській мові.

Як стає зрозуміло зі вступної частини, об'єктом дослідження постає ономатопеїчна лексика сучасної корейської мови. Предметом дослідження у статті є функціональні особливості ономатопеїчної лексики сучасної корейської мови.

Залучений до дослідження матеріал – це ономатопи, зафіксовані в письмових джерелах, перш за все у тлумачних, спеціальних енциклопедичних словниках, а також узяті з національного корпусу корейської мови.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи процес відтворення звукових явищ реального світу, варто звернути увагу на певну лагуну між звуковим явищем і звуковим зображенням, яке виникає через обмеженість фонетичної системи мови, а також через фактор конвенціональності ономатопів. Схожість між ономатопом та позамовним явищем можна порівняти зі схожістю портрета з оригіналом. Тобто відтворення акустичних феноменів засобами мови обмежено існуванням фонем мови.

Основою механізму передачі ономатопами незвукових сенсорних відчуттів постає явище синестезії. Воно полягає в існуванні об'єктивних асоціацій між різними сенсорними відчуттями, тобто у випадку ономатопеї синестезія може трактуватися як стійка асоціація між фонетичними характеристиками звуку і візуальними, дотиковими й іншими сенсорними відчуттями.

Окрім синестезії, механізм функціонування корейських ономатопів пов'язується з явищами кінестезії або моторного символізму. Основним джерелом походження ономатопеїчного образу можна назвати рух або динамічний процес. Безумовно, це узгоджується з положеннями європейського мовознавства, зокрема з концепцією В. Скалічки про наявність оптичного й рухомого елементів в будь-якому звуконаслідуванні [4, с. 294].

Важливою рисою функціонування ономатопеїчних слів в сучасній корейській мові є їх об'єднання у межах певного класу. Внаслідок цього у функціонуванні конкретних ономатопів важливу роль відіграють фактор «взаємної підтримки» й вза-

емний вплив онома топів різного походження (аналогія у синхронному та діакронному аспектах) [20, с. 33]. Завдяки цьому явищу формується жанр онома топів, у якому звуконаслідувальний ефект розділяють також елементи, які не мають стосунку до онома топів етимологічно. Такі випадки значно ускладнюють виокремлення онома топів і найчастіше постають як маргінальні одиниці при визначенні меж онома топеїчного класу лексики.

Нерівномірне розподілення сенсорних відчуттів, що відображаються онома топами, пояснюється як обмеженістю діючих у мові синестезії і кінестезії, так і культурними факторами і впливом середовища. Так, за відсутності наслідування голосам тварин, що звичні для європейців і мешканців Середземномор'я, наприклад віслюка, в корейській онома топеї широко представлені наслідування голосів пташок, змій та комах. В останній групі можна виокремити більше десяти стійких наслідувань, наприклад: 짹짹 (거리다), 짹짹 (거리다), 부엉부엉, 획획, 짹짹, 쉬쉬 (거리다), 슈슈, 앵앵 (거리다), 팡팡 (거리다), 윙, 삐약삐약.

Також серед корейських онома топів, що віддзеркалюють незвукову реальність, особливо розповсюджені зображення тактильних відчуттів, особливо відчуттів вологості, наприклад: 눅눅하다, 축축하다 – вологий, сирий, підмочений.

Одночасно онома топеїчні слова, що стосуються смакових відчуттів і запаху, представлені значно менш широко, наприклад з двох онома топів, що віддзеркалюють сильний запах: 꺼털 구역질나게 하는 і 꼬르륵 구역질나게 하는, жоден не вказує: присмий цей запах чи ні. За наявності онома топів, що відображають гострий смак 얼얼하게 맵다, гіркоту у страві 짹짜래하다 або солодкість 달콤하다, немає тих, що передають відчуття кислоти або солоності.

Характерна для корейської мови велика кількість онома топеїчних слів, що описують поведінку людини, пояснюється соціокультурним фактором. Серед одиниць цієї групи можна виокремити розповсюдженість онома топеїчних слів, що відображають метушіння, наприклад 여기저기 돌아다니다, хвилювання, наприклад 지긋지긋, невпевненість, нерішучість, наприклад 우물쭈물 거리다/ 웅털거리다/꾸물거리다.

Варто відзначити, що для виникнення онома топа на певному етапі необхідне встановлення зв'язку між звуковим символом і звуковим об'єктом. Саме на цьому етапі виявляється роль культурного середовища, що врівноважує суб'єктивну та об'єктивну сторони усього процесу онома топеїчної творчості.

Характер зв'язку між денотатом і його звуковим вираженням в онома топеїчній лексиці передбачає певну свободу оказіонального утворення онома топів. Активність цього процесу виокремлюється як одна з особливостей корейських онома топів [12; 14; 11; 18:]. При цьому нестійкість оказіональних онома топів свідчить, на нашу думку, про значну роль конвенційного фактору у функціонуванні онома топеїчної лексики.

Основними носіями символічних функцій в онома топеїчних словах, як правило, виступають окремі звуки. Аналізуючи вживання онома топів у мовленні ми говоримо вже не про ступінь фонетичної вмотивованості онома топеїчних слів, а, по суті, про ступінь реалізації їх значення у тексті.

Фонетична вмотивованість онома топів – це їх іманентна характеристика, тоді як ступінь реалізації їх значення – змінна величина, яка знаходиться в залежності від конкретної ситуації вживання онома топа. Замість того, щоб говорити про фонетичну вмотивованість онома топа взагалі, надалі у дослідженні ми будемо говорити про ступінь реалізації його звуконаслідуваль-

ного значення в тексті. При цьому ступінь реалізації значення може варіюватися від максимальної до нульової (мінімальної).

Максимальний ступінь реалізації значення онома топеїчних слів.

Маються на увазі випадки, коли звуконаслідувальне значення корейського онома топа реалізовано повністю. Як правило, онома топ у таких випадках використовується у своєму прямому значенні, наприклад,

그렇게 멀리 떨어져 있지 않은 곳에 한영의 윙윙거리는 소리가 잘 들렸다.

Не так далеко було чути голос Ханйона, який щось бурмотів.

Дієслово «윙윙거리다» вказує на те, що онома топеїчне слово «윙윙» передає слухові відчуття героя.

Сприйняття звуків завжди має суб'єктивний характер, й онома топеїчні слова віддзеркалюють не акустичні, а психоакустичні характеристики зовнішніх звукових об'єктів. Таким чином, при максимальному ступені реалізації онома топеїчного значення в тексті онома топи головним чином передають слухові відчуття експліцитно або імпліцитно присутнього реципієнта.

Частковий ступінь реалізації значення онома топеїчних слів.

Онома топеїчні дієслова часто використовуються для позначення не самого звучання, а дії, що його породжує. При цьому, оскільки ідея відповідного звучання міститься власне у формі онома топа, вона імпліцитно сприймається адресатом тексту. Це дає нам привід говорити про частковий ступінь реалізації онома топеїчного слова, наприклад,

그건 너무 멀리 있었고 떨리게 하는 추위로 한 걸음도 못하고 온 몸이 가물가물 떨렸다.

Те місце знаходилося далеко від мене, і через жажливий холод я несамовито тремтів.

У пропонуваному прикладі дієслово «가물가물 거리다» означає «несамовито тремтіти від холоду, вкриватися мурашками». При цьому звуковий обрис слова «가물가물» наводить на думку про звук, яким супроводжується ця дія. Це враження підтверджується і фоновими знаннями практично будь-якого адресата про те, що подібна дія породжує певне звучання. Таким чином онома топ «가물가물» створює комплексну картину звукопороджуючої дії і відповідного звучання.

Онома топи, що використовуються не у звуконаслідувальному значенні, іноді частково зберігають, завдяки своїй звуковій формі, відтінок звуконаслідування. У таких випадках також можна говорити про частковий ступінь реалізації онома топа в тексті, наприклад,

어머니가 음식점에 사 주었던 그 비스킷의 바삭바삭 거리는 소리만 생각하면 눈물이 흘러기까지 한다.

Варто мені лише згадати про звуки хрусткого печива, яке мatusя колись мені купувала, і аж сльози навертаються на обличчя.

У наведеному прикладі слово «바삭바삭 거리다» використовується у значенні «тонке, сухе, хрустке печиво». Проте зв'язок, який існує між звучанням, що зображується онома топом «바삭바삭», і характеристиками референта (печиво ламається з характерним сухим хрустом), ає змогу онома топеїчній основі «바삭바삭» частково реалізувати своє звуконаслідувальне значення.

У деяких випадках використання онома топів простежується ціла ієрархія переносних значень і звуконаслідувальний характер слова майже не відчувається (хоча й не втрачається остаточно), наприклад,

«내가 원하는 것만 할 수 있다면야!» 내 적들을 박살낼 수 있을 텐데...

«Якби ж я тільки міг робити, що мені заманеться!» Я б розніс своїх ворогів...

У наведеному прикладі значення «박살나다» («подолати чийсь супротив») є переносом значення «розбивати на друзки». Звукова форма ономотопа приносить в останнє значення відтінок звуконаслідування «розбивати, крушити з грохотом». Проте у вищезазначеному прикладі звуконаслідувальний характер слова проявляється незначною мірою, оскільки воно вживається в абстрактному значенні.

Мінімальний ступінь реалізації значення ономотопейчних слів.

Якщо слово вживається не у звуконаслідувальному значенні, проте його звуконаслідувальна природа сприймається паралельно зі значенням, що реалізується в тексті, і надає тим самим експресивності лексико-семантичному варіанту, то можна говорити про мінімальний ступінь реалізації значення ономотопа, наприклад,

나이가 많아서 그런지 달락달락 거리는 그의 온 몸이 미라나 다름없었다.

Не знаю, можливо через те, що він був дуже старий, все його тіло торохкотіло кістьми і нагадувало мумію.

Яскравий образ, що створюється ономотопом «달락달락 거리다», надає цьому слову додаткової експресивності. Відповідно, ступінь реалізації значення ономотопа «달락달락» у складі слова є мінімальним.

Групи, на які ми розділили випадки вживання ономотопів за ступенем реалізації їх значення в тексті, значно різняться за кількістю, відповідно до даних нашої вибірки:

- 1) максимальний ступінь реалізації – 32% ономотопів;
- 2) частковий ступінь реалізації – 63% ономотопів;
- 3) мінімальний ступінь реалізації – 5% ономотопів.

Таким чином, найчисленнішими є групи ономотопів із частковим та максимальним ступенями реалізації значення, що цілком відповідає визначенню феномена ономотопеї як наслідування зовнішніх звучань мовою.

Висновки. При вживанні у тексті ономотопейчні одиниці можуть мати різний ступінь реалізації їх звуконаслідувального значення. Проведене дослідження дало змогу розділити ономотопейчні слова на три групи відповідно до ступеня реалізації їх значення: максимальний, частковий і мінімальний. Найчисленнішими групами виявилися групи із максимальним та частковим ступенями реалізації звуконаслідувального значення.

Перспективу подальшого дослідження бачаємо у розробці проблеми гендерних особливостей ономотопейчної лексики корейської мови, а також дослідженні асоціативних впливів корейської ономотопейчної лексики на носія української мови.

Література:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1955. – 416 с.
2. Лейбниц Г. О словах / Г. Лейбниц. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 96 с.
3. Потебня А.А. Мысль и язык : Полное собрание трудов / А.А. Потебня. – М. : Лабиринт, 1999. – 300 с.
4. Скаличка В. Исследование венгерских звукоподражательных выражений / В. Скаличка // Пражский лингвистический кружок. – М. : Наука, 1967. – С. 277–316.
5. Гаценко І.О. Типологічні особливості звуконаслідувальних слів (на матеріалі української, російської та англійської мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / І.О. Гаценко. – К., 2003. – 19 с.
6. Касым Ю.Ф. Междометия украинского языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Украинский язык» / Ю.Ф. Касым ; Одесский нац. ун-т. – О., 1954. – 16 с.
7. Кушнерик В.І. Фоносемантизм у германських та слов'янських мовах: синхронія та діяхронія : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / В.І. Кушнерик ; Київський нац. лінгв. ун-т. – К., 2009. – 32 с.
8. Левицкий В.В. Семасиология / В.В. Левицкий. – Винница : Новая книга, 2006. – 512 с.
9. Мацько Л.І. Семантика вигуків і звуконаслідувань – Л.І. Мацько – Українська мова і література в школі. – 1985. – № 2. – С. 56–62.
10. Юсип-Якимович Ю.В. Моделирование системы звуконаслідувальної лексики: Семантика. Фонетика. Словотвір : [монографія] / Ю.В. Юсип-Якимович. – Ужгород : Гражда, 2006. – 212 с.
11. Kim Young-Seok. Ideophones in Korean : A non-linear analysis – Yong-Seok Kim – Linguistic Society of Korea (ed.) Linguistics in the Morning Calm 2. – Seoul : Hanshin Publishing Co, 1988. – P. 443–466.
12. 주경희: 교과학적 변환의 필요성과 방법 : 의성어의 태어를 중심으로, 배달말통권 제41호 (2010. 12) – 페이지. – P. 233–255.
13. 김하명. 우리나라커청문학. – 평양, 2011. – 페이지. – P. 47–53.
14. Жанчипова Д.Б. Корень корейского звуко-символического слова / Д.Б. Жанчипова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2010. – № 8. – С. 93–96.
15. Сундуева Е.В. Звуки и образы: фоносемантическое исследование лексем с корневыми согласными [g/m] в монгольских языках : [монография] / Е.В. Сундуева. – Улан-Удэ : Издательство Бурятского научного центра СО РАН, 2011. – 344 с.
16. Lee Jin-Seong. Phonology and Sound Symbolism of Korean Ideophones – Jin-Seong Lee – Ph. D. dissertation. Indiana University, Bloomington, 1992. – 189 p.
17. Martin S.E. Phonetic symbolism in Korean – S.E. Martin – N. Poppe (ed.) American Studies in Altaic Linguistics 13. – Bloomington, 2005. – P. 177–189.
18. Концевич Л.Р. Корееведение. Избранные работы / Л.Р. Концевич. – М. : Издательский дом «Муравей-Гайда», 2001. – 608 с.
19. Пак Г.А. Изобразительные слова в корейском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Г.А. Пак ; Ленингр. гос. ун-т им. А.А. Жданова – Л., 1958. – 15 с.
20. Чиронов С.В. Ономотопозитические слова в современном японском языке: проблемы функционирования : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.22 «Языки народов зарубежных стран Европы, Азии, Африки, аборигенов Америки и Австралии» / С.В. Чиронов ; Моск. гос. ун-т. – М., 2004. – 221 с.

Охрименко В. А. Механизм функционирования ономотопейческой лексики современного корейского языка

Аннотация. В статье рассматривается механизм функционирования ономотопейческой лексики современного корейского языка. Особое внимание уделено тем явлениям и фактам, которые составляют специфику корейских ономотопейческих единиц. В соответствии со степенью реализации значения все ономотопы корейского языка были разделены на три группы: с максимальной степенью реализации, частичной и минимальной.

Ключевые слова: ономотопейческая лексика, звукоподражание, ономотоп, функционирование, степень реализации значения, корейский язык.

Okhrimenko V. Mechanism of functioning of onomatopoeic lexis in modern Korean Language.

Summary. The suggested article studies the mechanism of functioning of onomatopoeic lexis in modern Korean Language. A particular attention is being paid to the facts, which account for the specificity of Korean onomatopoeic units. In accordance with a degree of meaning realization all Korean onomatopoes were divided into three groups: with maximal, minimal and partial degree of realization.

Key words: onomatopoeic lexis, onomatopoeia, onomatopoes, functioning, degree of meaning realization, Korean language.